

Nr 7.

Ankom till riksdagens kansli den 5 maj 1925 kl. 3 c. m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion, I: 139, om utredning rörande vissa åtgärder för beredande av ökat antal vårdplatser å sanatorierna i riket.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion nr 139 hava herrar *Rune* m. fl. hemställt, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla,

Motionen.

1) att ovannämnda utredning måtte särskilt med hänsyn till sanatorierna även omfatta frågan, i vilken grad måtten på den s. k. luftkuben för sjuksalarna därstädes kunde sänkas utöver vad medicinalstyrelsen hittills medgivit, och i stället golvytan per patient i sjuksalarna bliva det normgivande för sjuksalarnas högst beläggning, därvid dock de nu gällande bestämmelserna för måtten på golvytan jämväl borde kunna nedsättas, och

2) att Kungl. Maj:t måtte föranstalta därom, att utredningen sker skyndsamt, för att genom nya bestämmelser i ämnet vård måtte kunna snarast beredas ytterligare en hel del av tuberkulos lidande, vilka nu avvakta plats å sanatorierna.

Beträffande motivering får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionen av medicinalstyrelsen samt berett Svenska landstingsförbundet och Svenska nationalföreningen mot tuberkulos tillfälle yttra sig i ärendet, och äro de yttranden, som avgivits, bifogade detta utlåtande såsom bilagor.

Yttranden.

Platsbristen vid landstingens tuberkulossjukhus är för närvarande betydande. Ett synnerligen stort antal tuberkulossjuka gå därför miste om en vård, som, om den i tid kunde beredas dem, skulle kunna medföra förbättring eller fullständigt tillfrisknande. Under den långa tid, som dessa sjuka måste vänta på att plats skall kunna beredas dem å sanatorium, förvärras tillika ofta deras sjukdom, enär de i många fall leva under sådana förhållanden, att vila, kraftig föda, tillgång till solljus och vistelse i ren och frisk luft under dygnets alla timmar — de viktigaste medlen att hjälpa människokroppen att övervinna sjukdomen — ej stå dem till buds. Det måste därför framstå som ett viktigt samhällsintresse att avhjälpa denna platsbrist, så långt på frågan inverkan

Utskottet.

faktorer det medgiva. Lyckligast vore givetvis, att sanatorierna avsevärt kunde utvidgas. Då detta emellertid för närvarande ej låter sig göra utan alltför stora uppföringar från det allmännas sida, torde andra utvägar böra sökas för att bereda ökade möjligheter till vård av lungsjuka. Närmast erbjuder sig då den väg, som av motionärerna anvisats, eller ett medgivande, att flere patienter få mottagas i de redan upprättade sanatorierna. Visserligen hava medicinalstyrelsen och nationalföreningen avrätt härifrån. Det torde emellertid böra framhållas, att inom andra läkarkretsar liksom bland de för ifrågakvarande sanatorier ekonomiskt ansvariga råder den uppfattningen, att ett ökat antal patienter kunna mottagas på sanatorierna utan att vårdens effektivitet därigenom äventyras. Utan större kostnader skulle då ett avsevärt antal nya patienter kunna komma under sakkunnig vård och undanryckas de ohygieniska förhållanden, under vilka de eljest nödgas leva. En dylik utvidgad verksamhet för sanatorierna står också i full överensstämmelse med de av Kungl. Maj:t givna direktiven vid den i motionen omnämnda utredningen. Utskottet anser således, att frågan om rätt att intaga ett ökat antal patienter å sanatorierna bör upptagas till prövning, och instämmer i så måtto i motionens syfte. Utskottet finner sig däremot icke kunna förorda, att, såsom i motionen begärts, golvytan per patient i sjuksalarna skulle bliva det normgivande för sjuksalarnas beläggning, då genom ett sådant krav prövningen av frågan icke skulle bliva allsidig och förutsättningslös. Den prövning, utskottet sålunda anser sig böra förorda, torde lämpligen kunna uppdragas åt medicinalstyrelsen och byggnadsstyrelsen, som genom nådigt beslut den 1 oktober 1924 erhållit uppdrag att utreda frågan om åstadkommande av enklare och billigare byggnader för allmänna sjukvårdsanstalter.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att första kammaren för sin del måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att frågan, huruvida icke ökat antal patienter må kunna mottagas å tuberkulossjukanstalterna, göres till föremål för en allsidig och förutsättningslös utredning.

Stockholm den 5 maj 1925.

På utskottets vägnar:

N. J. F. ALMKVIST.

Närvarande: Se utlåtande nr 6.

*Bilagor.**Till Riksdagens första kammarens andra tillfälliga utskott.*

I skrivelse den 20 februari 1925 till kungl. medicinalstyrelsen har herr statsrådet och chefen för kungl. socialdepartementet anbefallt kungl. styrelsen, bland annat, att avgiva och till riksdagens första kammarens andra tillfälliga utskott överlämna av utskottet begärt yttrande i anledning av en inom sagda kammare av herrar A. O. Rune m. fl. väckt motion, nr 139, om utredning rörande vissa åtgärder för beredande av ökat antal vårdplatser å sanatorierna i riket.

Med anledning härav får kungl. styrelsen anföra följande.

Det i förevarande motion framförda yrkandet angives grunda sig på ett av Kungl. Maj:t den 1 oktober 1924 åt byggnadsstyrelsen och medicinalstyrelsen givet uppdrag att verkställa viss utredning. Kungl. Maj:t uppdrog nämligen då åt dessa båda ämbetsverk att gemensamt utreda frågan om åstadkommande av enklare och billigare byggnader för allmänna sjukvårdsanstalter samt utarbeta förslag till anvisningar för sådana byggnaders utförande. I det av vederbörande statsråd gjorda, till grund för detta Kungl. Maj:ts beslut liggande uttalandet förekommer bland annat den av motionärerna citerade passus, att det vore (såväl ur sjukvårdens synpunkt som med hänsyn till nödvändigheten av sparsamhet med allmänna medel) »påkallat att verkställa en utredning, huruvida icke kostnaderna för uppförandet av allmänna sjukvårdsanstalter skulle kunna nedbringas genom en rationell begränsning av utrymmesbehovet» (sistnämnda fyra ord kursiverade av motionärerna).

På grund av vad i motionen anförts hemställa motionärerna, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla

»1) att ovannämnda utredning måtte särskilt med hänsyn till sanatorierna även omfatta frågan, i vilken grad måtten på den så kallade luftkuben för sjuk-salarna därstädes kunde sänkas utöver vad medicinalstyrelsen hittills medgivit, och i stället golvytan per patient i sjuksalarna bliva det normgivande för sjuk-salarnas högsta beläggning, därvid dock de nu gällande bestämmelserna för måtten på golvytan jämväl borde kunna nedsättas, och

2) att Kungl. Maj:t måtte föranstalta därom, att utredningen sker skyndsamt, för att genom nya bestämmelser i ämnet vård måtte kunna snarast beredas ytterligare en hel del av tuberkulos lidande, vilka nu avvakta plats å sanatorierna».

Beträffande dessa således av motionärerna framställda yrkanden får medicinalstyrelsen anföra följande.

Sedan statsbidrag till såväl uppförande eller inrättande som ock drivandet av tuberkulosjukvårdsanstalter blivit av 1908 och 1909 års riksdagar beviljat, uppdrogs i de med anledning av dessa beslut utfärdade författningarna (vilka visserligen sedermera undergått en del ändringar, dock ej uti här ifrågavarande avseende) åt medicinalstyrelsen dels att (efter kungl. överintendentsämbetets — numera kungl. byggnadsstyrelsens hörande) granska de ritningar, som skulle läggas till grund för uppförandet av de tuberkulosjukvårdsanstalter, för vilka byggnadsbidrag begärdes, dels ock att, innan dylikt bidrag till vederbörande utbetaltes, avsyna och godkänna de utförda byggnadsarbetena. Det enda direk-

tiv, som därvid gavs styrelsen, var att anstalten i fråga skulle »vara på tillfredsställande sätt anordnad».

Vid fullgörandet av dessa styrelsen sålunda åliggande granskningsuppdrag har styrelsen till utgångspunkt tagit, att de tuberkulossjukvårdsanstalter, vilka staten på ovannämnda sätt understött, borde hava till uppgift icke blott att omhändertaga smittförande tuberkulossjuka och därigenom hindra dessa att till sin omgivning sprida smittan, utan även — och detta *minst* lika viktigt — att vid dessa anstalter skulle kunna åt de sjuka beredas en rationell vård i enlighet med rådande principer för meddelande av sanatoriebehandling.

I detta senare hänseende tillämpade styrelsen till en början kravet på minst 25 kubikmeter luftkub för varje patient, ett krav, vilket styrelsen stödde på föreliggande erfarenhet dels från utlandet, dels från de tidigare i vårt land uppförda sanatorierna, de som uppförts för medel av konung Oskar II:s jubileumsfond.

Under de senaste åren har emellertid, såsom även framgår av motionen, medicinalstyrelsen ansett sig kunna, med hänsyn till vikten av att i möjligaste mån nedbringa det stora antalet på plats vid tuberkulossjukvårdsanstalt väntande, nedsätta sitt krav på luftkubens storlek till 20 kubikmeter per vuxen patient och 15 kubikmeter per patient i sådana rum, som uteslutande äro avsedda att beläggas med barn (patienter under 15 år). Styrelsens härom uttalade uppfattning, innehållen i en till Kungl. Maj:t den 30 oktober 1923 avläten skrivelse, vilken sedermera refererades i Kungl. Maj:ts framställning till riksdagen om beviljande av driftkostnadsbidrag till tuberkulossjukvårdsanstalter, lämnades av denna utan anmärkning, varefter till direktionerna för statsunderstödda tuberkulossjukvårdsanstalter av styrelsen utsändes en cirkulärskrivelse i ärendet. Med begagnande av däri gjort erbjudande har sedermera en hel del direktio- ner gjort och fått (i mer eller mindre mån) beviljade ansökningar om utökning av platsantalet vid respektive anstalter. Denna ökning har tills dato uppgått till inemot 400 platser.

Något ytterligare nedsättande av fordringen på luftkub per patient anser sig styrelsen icke kunna medgiva eller tillstyrka, då den redan gjorda innebär ett nedgående till det minimikrav i detta hänseende, som är oundgängligt, om en tuberkulossjukvårdsanstalts karaktär av sanatorium — således avsett för *kurativ* behandling — skall kunna bibehållas. Styrelsen har sig också bekant, att även i våra grannländer upprätthållas *minst* samma fordringar på luftkub som de, vilka styrelsen numera uppställt.

Styrelsen håller likaledes före, att — fortfarande med hänsyn till att de nu av styrelsen fasthållna kraven på luftkubens storlek äro minimifordringar — det icke är lämpligt medgiva ett tillämpande av olika principer vid olika sjukhus, innebärande en rätt att — låt vara undantagsvis — nedåt göra jämkningar med avseende på luftkuben. I detta sammanhang vill styrelsen framhålla, att de i motionen meddelade måtten på rumshöjd (2,85 m.) samt luftkub (18 kbm.) per vuxen individ för ett planerat centralsanatorium i Norrbottens län icke hänföra sig till några av styrelsen granskade (och för dess del godkända) ritningar eller beskrivningar rörande denna anstalt. Då motionärerna, strax efter anförandet av nyssnämnda mått, vidare framhålla, att golvytan »vid praktisk form ej behöver överstiga 5,25 kvadratmeter per vuxen individ, motsvarande 3,75 kvadratmeter för barn under 15 år», så vill styrelsen häremot genmäla, att den gängse uppfattningen bland sanatorieläkarne i vårt land liksom annorstädes är att dessa golvmått icke få understiga 6 kvadratmeter respektive 5 kvadratmeter, en åsikt som styrelsen delar.

På grund av det anförda, varav framgår styrelsens åsikt om det olämpliga i att förefintligt behov av ökat antal platser för vård av tuberkulossjuka tillgodoses genom en så höggradig sänkning av redan anordnade tuberkulossjukvårdsanstalters kvalitet som den, vilken ett genomförande av motionärernas förslag faktiskt skulle draga med sig, får styrelsen för sin del bestämt avråda ett tillmötesgående, i större eller mindre utsträckning, av sagda förslag.

Stockholm den 21 mars 1925.

B. Buhre.

Einar Edén.

Gustaf Tägtström.

Till Första kammarens andra tillfälliga utskott,

Stockholm.

Sedan första kammarens andra tillfälliga utskott i skrivelse den 19 sistlidne februari berett Svenska landstingsförbundet tillfälle att till utskottet inkomma med yttrande över en av herr Rune m. fl. i första kammaren väckt motion, nr 139, om utredning rörande vissa åtgärder för beredande av ökat antal vårdplatser å sanatorierna i riket, har förbundets styrelse härmed äran anförda följande.

Den i förevarande motion påtalade platsbristen vid landstingens tuberkulossjukhus är av rätt gammalt datum. Den har under de senaste årens penningknapphet med åtföljande stagnation i tuberkulossjukhusbyggandet blivit alltmera kännbar, och av allt att döma torde någon förändring till det bättre icke vara att förvänta under den närmaste tiden. Betydelsefullt är härutinnan ett av vederbörande departementschef till protokollet rörande 1924 års statsverksproposition gjort uttalande i fråga om nödvändigheten att iakttaga återhållsamhet vid uppförandet eller inrättandet av nya tuberkulosanstalter, vilket uttalande meddelats medicinalstyrelsen och av denna delgivits samtliga landsting. Omförmälda platsbrist utläses ur de årligen av medicinalstyrelsen publicerade statistiska berättelserna, såsom närmare framgår av bilagda utdrag ur det senast utkomna siffermaterialet angående platsantal och beläggning vid landstingens tuberkulossjukhus år 1923 — bilaga 1 —. Dessa siffror angiva, att överbeläggningen å ifrågavarande anstalter är synnerligen allmän och betydande. En så att säga beständig överbeläggning, visande sig i ett högre medeltal för antalet vårdade per dag än det ordinarie antalet sjukplatser, förekom sålunda vid fyra sanatorier, och överbeläggning under vissa tider på året kan sägas utgöra regel.

Utvägen att genom minskning av den föreskrivna luftkuben per patient råda bot mot platsbristen vid tuberkulosanstalterna har, såsom motionärerna antytt, redan beträffats, och det torde vara en inom såväl landstings- som läkarkretsar rätt allmän uppfattning, att man utan större risk torde kunna och böra gå vidare på denna väg, eller i varje fall att förevarande fråga bör göras till föremål för en grundlig utredning. Med hänsyn till den betydelse, denna fråga äger jäm-

väl för spörsmålet om ett förbilligande av sjukhusbyggnaderna, bör den givetvis upptagas till behandling vid det utredningsarbete, som jämlikt kungl. beslut den 1 oktober 1924 uppdragits åt medicinalstyrelsen och byggnadsstyrelsen, och, enligt vad förbundsstyrelsen under hand erfarit, torde sagda utredningsarbete med all sannolikhet komma att omfatta jämväl omförmälda fråga. För vinnande av betryggande garanti, att så verkligen blir fallet, och med hänsyn till vikten av att utredningen i denna punkt kommer att bedrivas med största möjliga skyndsamhet, är emellertid ett bifall till motionen önskvärd, och styrelsen får sålunda för sin del i princip tillstyrka sådant.

Vad i motionen säges om att golvytan per patient i stället för luftkuben bör bli normgivande för sjuksalarnas högsta beläggning har styrelsen emellertid icke för sin del kunnat biträda. Oavsett huruvida en ändring av bestämmelserna i antydd riktning kan anses önskvärd, något som styrelsen för sin del betvivlar, redan på grund av den ogynnsamma ställning, som härigenom skulle beredas förefintliga sjukhus, uppförda med luftkuben såsom normgivande för platsantalet, synes det i varje fall olämpligt att genom alltför snäva direktiv lägga hinder för en *förutsättningslös* utredning.

Stockholm den 20 mars 1925.

För Svenska landstingsförbundets styrelse:

Johan v. Bahr.

Sven Odén.

**Platsantal och beläggning vid landstingens vårdanstalter för
tuberkulossjuka år 1923.**

Vårdanstalt	Ord. antal sjukplatser		Antal vårdade per dag			
	Hela antalet	Å allmänt rum	Medeltal	Högsta antal	Lägsta antal	
Vattholma sanatorium (Uppsala län)	23	23	22	23	18	
Sanatoriet å Löt (Södermanlands län)	98	98	98	103	89	
Blommenhov, Nyköping	24	24	23	26	18	
Stratomta (Östergötlands län)	30	30	29	30	25	
Kolmårdssanatoriet (Östergötlands län)	180	168	174	181	159	
Jönköpings läns tbc.-sjukhus i Eksjö	113	113	112	114	107	
Kronobergs läns sanatorium å Lugnet	80	74	72	75	62	
Kalmar läns sanatorium Målilla (Kalmar län) . . .	130	130	125	130	122	
Gotlands läns tbc.-sjukv.-anst. i Follingbo	25	20	22	26	15	
Fur (Blekinge län)	63	52	66	72	59	
Broby sanatorium (Kristianstads län)	102	80	93	102	75	
Orupssanatoriet {	avd. för Malmöhus län	150	144	143	153	137
	» » Malmö stad	60	60	62	63	54
Fagereds sanatorium (Hallands län)	108	102	106	111	95	
Länssanat. å Svenshögen (Göt. o. Bohus län) . . .	127	118	129	137	118	
Kroppefjälls sanatorium (Älvsborgs län)	87	87	86	89	77	
Västeråsens sanatorium (d:o)	50	48	50	53	43	
Dalbobergens sanatorium v. Vänersborg	28	28	26	28	21	
Sjö-Gunnarsbo sanatorium (Älvsborgs län)	142	136	141	148	128	
Bolltorps sanatorium (d:o)	30	30	31	35	27	
Stora Ekeberg (Skaraborgs län)	180	168	168	191	147	
Tuberkulossjukhuset i Arvika	143	125	139	159	119	
Garphytte sanatorium (Örebro län)	116	104	101	118	81	
Lindesbergs tuberkulossjukhus	26	26	22	26	13	
Kopparbergs tuberkulossjukhus (Örebro län)	26	26	26	27	23	
Skogsfjället (Västmanlands län)	84	72	75	83	63	
Folkarbo tuberkulossjukhus (Kopparbergs län) . . .	29	29	29	29	23	
Högbo (Kopparbergs län)	183	170	177	185	166	
Gävleborgs läns tbc.-sjukhus vid Mohed	141	131	138	141	134	
Länssanatoriet i Sundsvall	100	100	81	102	57	
Utanedes sjukhem (Västernorrlands län)	20	20	20	21	18	
Solliden (Jämtlands län)	40	40	40	43	36	
Norrbottnens läns tbc.-sjukh. i Sandträsk	80	80	81	83	79	
Anstalten Hälsan (Norrbottnens län)	18	18	18	18	16	

Till Första kammarens andra tillfälliga utskott.

Med anledning därav, att utskottet genom skrivelse den 19 sistlidne februari lämnat Svenska nationalföreningen mot tuberkulos tillfälle att yttra sig över en av herr Rune väckt motion om vissa åtgärder för beredande av ökat antal vårdplatser vid sanatorierna, anhåller styrelsen för Svenska nationalföreningen mot tuberkulos att få anföra följande:

Sanatoriebehandlingen mot lungtuberkulos åsyftar väsentligen att genom allmänna hygieniska och dietetiska åtgärder utveckla och stärka människokroppens egen strävan att övervinna sjukdomen. Erfarenheten har visat, att det viktigaste och kraftigaste medlet att understödja denna strävan hos människokroppen är att försätta den sjuke under möjligast gynnsamma hygieniska villkor. Bland de moment, som befunnits vara viktigast i detta avseende, äro att nämna *vila, kraftig föda, tillgång till solljus* samt vistelse *i ren och frisk luft* under dygnets alla timmar. En luft, som i möjligaste måtto är ren från damm, bakterier, illaluktande ämnen och andra föroreningar, utgör ett fundamentalt och oeftergivligt villkor för att en sanatoriekur skall kunna vara till största möjliga gagn för den sjuke, och det är därför vid sanatoriernas planläggning och organisation liksom ock i den dagliga ledningen av desamma nödvändigt att tillse, att i detta avseende intet får efterlätas. Den erfarenhet, som vunnits rörande det luftutrymme, som bör finnas tillgängligt för varje patient, även fastän fönstren i sjukrummen hållas öppna så gott som hela dygnet, talar för att denna luftvolym bör hållas relativt stor.

Vid de svenska sanatorierna tillämpades från början för statsbidrags erhållande en luftvolym av 25 kbm. per patient. Sedermera har i detta avseende en sänkning medgivits till 20 kbm. för vuxna och 15 kbm. i rum uteslutande avsedda att beläggas med minderåriga patienter. Enligt styrelsens bestämda uppfattning bör icke en vidare avknappning av luftvolym per patient medgivas. Golvytan synes icke böra sättas lägre än 5 kvm. i rum för barn och omkring 6 kvm. i rum för vuxna.

Styrelsen har beträffande denna fråga inhämtat upplysningar från grannländerna Norge, Danmark och Finland och kan meddela, att i Danmark följande krav ställas: i 1-sängsrum 40 kbm. luft och 12 kvm. golvyta, i rum för flera patienter 24 kbm. luft och 6 ½ kvm. golvyta. Från sistnämnda bestämmelse ha myndigheterna dock lämnat dispens ned till en luftkub mellan 21—22 kbm. I Finland kräves i rum med 4 eller flera patienter *minst* 20 kbm. volym, och vid ett nyligen uppfört större sanatorium i Norge är luftkuben i allmänna sjuk-salar 23,90 kbm.

Det framgår sålunda, att man icke heller i dessa länder ansett sig kunna tillämpa en nedsättning av luftkuben i den utsträckning motionären åsyftar, och orsaken härtill ligger givetvis däri, att man icke känner sig övertygad om möjligheten att göra detta och samtidigt behålla största möjliga terapeutiska utbyte av anstalterna. Man måste nämligen fasthålla vid, att tuberkulossjukvårdsanstalterna böra betraktas som verkliga *vårdanstalter*, där bästa möjliga resurser böra finnas för att förhjälpa de sjuka till att återvinna hälsa och arbetskrafter. Vore ändamålet med anstalterna uteslutande att isolera de sjuka och avlägsna dem från hemmen, kunde möjligen andra synpunkter anläggas. Men

ändamålet med statens frikostiga understöd till uppförande och drivande av tuberkulossjukvårdsanstalterna har säkerligen icke blott varit att isolera de sjuka utan även att bereda dem verkligt god sjukvård. Denna synpunkt på anstalternas uppgift omfattas även av nationalföreningens styrelse, och styrelsen kan under sådana omständigheter icke tillstyrka några åtgärder, vilka enligt dess uppfattning äro ägnade att minska anstalternas möjligheter att lämna sina patienter en fullgod sjukvård.

Stockholm den 27 februari 1925.

På styrelsens vägnar:

O. Medin.

Gustaf Neander.